

Orman Dede'nin Mirası ve Türkiye'nin Ormanları

Cemal Akkuş

Alternatif Araştırmalar Merkezi

Konya Ereğli'sinin Beyören köyünde yaşayan emekli öğretmen **Rahim Demirbaş**, herkesin “**Orman Dede**” diye andığı bir çevre kahramanıydı. Ömrünün büyük bölümünü çorak bozkırları ağaçlandırmaya adanmış olan Demirbaş, tek başına yaklaşık **40 bin ağaç** dikerek bir orman var etti. Bu ağaçlara evladı gibi bakan Orman Dede, her sabah güneş doğmadan kalkar, akşam ezanına dek fidanlarını sulamak için koştururdu. Onun hayat felsefesi, dilinden düşürmediği şu sözlerde özetleniyordu:

“Bir çeşme yapsan sadece o yörenin insanı faydalanır, cami yapsan yine belli bir bölgeye hizmet eder. **Ama bir orman yaparsan tüm insanlık faydalanır.** Ormanın verdiği oksijenin sınırı yok; Afrika'daki de Amerika'daki de aynı atmosferden nefes alır. **Ağaç bir abidedir.** Bizim kullanacağımız oksijeni karbondioksitten üreten başka bir fabrika var mı?”

Rahim Demirbaş, 2022'de Emine Erdoğan'ın elinden çevre ödülü alırken gözyaşlarını tutamamıştı; nihayet birileri onun yaptıklarını görüp takdir ediyordu. Ömrünün sonuna kadar “bulutlarla selamlaşan ağaçlar” yetiştirmeye, bozkır topraklarını yemyeşil yapmaya çalıştı. Ne yazık ki **86 yaşında**, 29 Mayıs 2025'te tedavi gördüğü hastanede hayata veda etti. Vasiyeti niteliğindeki sözlerinde, diktiği ağaçların bir dalını bile ahirete götüremeyeceğini, bu ormanı gençlere **örnek olsun diye** oluşturduğunu ifade etmişti. Demirbaş'ın “Ben ölürsem sizin ananızı ağlatırlar” diyerek ağaçlarına seslenişi, onun ormana kol kanat geren bir **dede** gibi düşündüğünü gösteriyordu. Gerçekten de o, ağaçların diliyle konuşan, kuşları, böcekleri bile ailesinden sayan bir “tabiat bilgisi”ydi.

“**Yaş kesen, baş keser**” atasözünün canlı bir örneği idi. Onun mücadelesi, Türk-İslam kültüründeki çevreye hürmet geleneğinin günümüzdeki yansımasıydı. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın, “**Göğü O yükseltti, dengeyi O koydu ki sakın dengeyi bozmayınız!**” diye buyurduğu dengenin yılmaz bekçilerinden biriydi. “**Kıyametin kopacağını bilseniz bile elinizdeki fidanı dikin**” diyen bir peygamberin ümmeti olma gayretinde örnek kişilikti.

Bir kaç ay önce bana gönderdiği bir mesajda, artık sulamaya gücünün yetmediğini, yeterli insan gücü yardımına ulaşamadığını ifade etmişti. Gönlünden Bursa'da Türk Dünyasının her meselesinde canla başla çalışan Turan Gençleri ile yazın yardımına gitmek planı geçmişti. Orman Dede'nin vefatıyla birlikte, onun mirasına sahip çıkmak ve doğaya adanmış bu ömrün ışığında ülkemizin orman serüvenine bakmak zamanı geldi. Aşağıda, Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca her on yıllık dönemde **orman varlığımızın gelişimi veya gerilemesi, yangınlarla kaybedilen alanlar, biyolojik çeşitlilik, özel orman türleri, orman arazilerinin hukuki durumu ve ağaçlandırma kampanyaları** gibi konular ele alınarak olumlu ve olumsuz gelişmeler verilerle analiz edilecektir. Bu sayede Orman Dede'mizin ideallerini geleceğe taşıırken, geçmişten ders alarak ormanlarımızın yarınını planlayabiliriz diye düşündük.

1920'ler: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Ormanlar

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda ülkenin önemli bir bölümü ormanlarla kaplıydı, ancak yüzyılların savaşları ve ihmalleri nedeniyle ormanlar büyük tahribat görmüştü. Kurtuluş Savaşı'nın ardından yeni devlet, ekonomik kalkınmaya odaklanırken ormanlar da stratejik bir kaynak olarak ele alındı. **1920'lerde ormanların yaklaşık ülke yüzölçümünün dörtte biri kadar alan kapladığı** tahmin edilirken, kesin veriler bulunmuyordu. Orman idaresi Osmanlı'dan devralınmış, ancak modern bir orman politikası için adımlar atılmaya başlanmıştı.

Bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk, Ankara gibi bozkır kentlerin ağaçlandırılmasına öncülük etti. 1925'te kurulan **Atatürk Orman Çiftliği**, bir yandan modern tarım tekniklerinin uygulandığı bir çiftlik, diğer yandan da ağaçlandırma yapılan örnek bir yeşil alan oldu. Bozkır Ankara'nın iklimine uygun ağaç ve bitkiler dikilerek, başkentin etrafında yeşil kuşaklar oluşturulmaya çalışıldı. Bu çabalar, gelecek yıllardaki ağaçlandırma seferberlikleri için ilham kaynağı oldu. Ayrıca ormanların hukuki statüsünü belirleyecek adımlar için zemin hazırlandı; zira genç cumhuriyet, **“ormansız yurt vatan değildir”** şiarını benimseyerek doğal kaynaklarını korumanın milli bağımsızlığın bir parçası olduğunun farkındaydı.

1930'lar: İlk Orman Kanunu ve Atatürk Dönemi Politikaları

1930'lu yıllar, Türkiye'de ormancılık politikalarının kurumsallaşmaya başladığı dönemdir. 1937 yılında yürürlüğe konan **3116 sayılı Orman Kanunu**, cumhuriyetin ilk kapsamlı orman yasası olarak tarihe geçti. Bu kanunla birlikte ormanların devlet eliyle yönetimi ve korunması prensibi benimsendi. Özel mülkiyetteki ormanların durumu belirlendi, orman kadastro ve işletme planları hazırlanmaya girişildi. Böylece ormanlar üzerindeki **kontrol ve denetim mekanizmaları** güçlendirildi.

Atatürk döneminde ormancılığa verilen önem, **Atatürk Orman Çiftliği** ve **Milli Ağaç Bayramları** gibi uygulamalarla da görüldü. Her yıl bahar aylarında ağaç dikme etkinlikleri düzenlenerek halkın katılımı sağlandı. Okullarda “ağaç sevgisi” aşılanmaya başlanmış, öğrenciler fidan dikim şenliklerine katılmıştır. Bu yıllarda Türkiye'nin orman varlığına dair ilk modern envanter çalışmaları için de hazırlık yapıldı. 1937 Orman Kanunu'nun uygulanmasıyla, ormanların tahribini önlemek ve kaçak kesimlerle mücadele etmek üzere **Orman Genel Müdürlüğü** yeniden yapılandırıldı.

Ancak 1930'ların sonunda patlak veren II. Dünya Savaşı, Türkiye'yi doğrudan savaşa sokmasa da kaynakların seferber edilmesine yol açtı. Savaşın getirdiği ekonomik zorluklar içinde, ormanlar halk için yakacak odun ve inşaat malzemesi kaynağıydı. Bu dönemde orman talanı tamamen önlenemese de, devlet kontrolü sayesinde büyük ölçüde disiplin altına alınmaya çalışıldı.

1940'lar: Savaş Yılları ve Ormanların Durumu

1940'lı yıllar, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik sıkıntılar ve kıtlık endişeleriyle geçti. II. Dünya Savaşı'na fiilen girmeyen Türkiye, yine de **milli korunma** tedbirleri kapsamında orman kaynaklarını dikkatli kullanmak zorundaydı. Bu dönemde halkın yakıt ihtiyacını karşılamak için orman ürünlerine talep arttı.

Kömür ve petrol kıtlığında, **odun kömürü** ve yakacak odun önem kazandı. Devlet, ormanların kontrolsüz şekilde tahrip olmasını önlemek amacıyla kesim faaliyetlerini ruhsata bağladı ve orman köylülerine yönelik düzenlemeler getirdi.

Savaş yıllarında ormancılık teşkilatı kadroları az imkanla çok iş başarma gayretindeydi. Orman yangınları konusunda da imkansızlıklar söz konusuydu; yangın söndürme ekipmanları yetersiz, ulaşım zor, insan kaynağı sınırlıydı. Bununla birlikte, 1945'e kadar çok büyük çaplı orman yangınları kayıtlara geçmedi, daha küçük çaplı yangınlarla mücadele edildi.

1940'ların sonlarına doğru, savaşın bitmesiyle birlikte Türkiye'de kalkınma hamleleri planlanmaya başladı. Ormanlar bu kalkınmanın hem **hammaddesi (kereste, tomruk)** hem de **destek unsuru (tarım alanı açma)** olarak görülüyordu. 1946'da çok partili hayata geçişle birlikte siyasette köylülere toprak ve tarla dağıtma vaatleri orman arazilerine de yansdı. Özellikle savaştan sonraki yıllarda, kontrolsüz tarla açma faaliyetleri bazı orman alanlarının tahribini gündeme getirdi. Yine de, 1940'lar genelinde orman varlığımız büyük dalgalanmalara uğramadı; ormanlar ülke yüzölçümünün yaklaşık dörtte biri civarında kalmaya devam etti.

1950'ler: Tarımsal Genişleme ve Orman Kaybı

1950'li yıllar Türkiye'de ekonomik kalkınmanın ve tarımsal genişlemenin hız kazandığı bir dönemdir. Demokrat Parti iktidarı “her köye yol, her tarlaya traktör” sloganıyla tarımda makineleşmeyi ve üretim artışını teşvik etti. Bu süreçte maalesef ormanlar da tarla açma faaliyetlerinin kurbanı oldu. **Ormangillerin tarlaya dönüştürülmesi**, özellikle verimli orman-topraklarının ziraata açılması yaygınlaştı. Traktör sayısının hızla artmasıyla birlikte, daha önce sürülemeyen yamaçlar ve ormanlık düzlükler kolayca tarıma kazandırıldı. Bu durum, 1950'lerde orman alanlarında önemli bir **gerilemeye** yol açtı.

Resmi kayıtlar, 1950'lerden 1960'a gelindiğinde orman alanında net bir kayıp olduğunu gösteriyor. Örneğin, sonraki envanterler ışığında yapılan değerlendirmeye göre **1963-1972 arasında yapılan ilk envanter**, Türkiye'de **20.2 milyon hektar** orman alanı bulunduğunu saptamıştır. Nitekim 1946'dan 1960'a kadar ormanların yaklaşık %2 oranında küçüldüğü tahmin edilmektedir.

1950'lerin ortası, **orman mevzuatının güçlendirildiği** bir dönem oldu. 1956'da çıkarılan **6831 sayılı Orman Kanunu**, 1937'deki eski kanunu güncelleyerek ormanları koruma altına alan hükümleri pekiştirdi. Bu kanunla tüm ormanların devlet denetiminde olduğu ve **devlet ormanı** kavramı netleşti. Kaçak kesimlere verilen cezalar artırıldı; orman içinde ziraat yapılması yasaklandı. Yine de kanunun kağıt üzerindeki sertliği, arazide her zaman karşılık bulamadı. Özellikle siyasi nüfuzla orman alanlarında açılan tarlalar görmezden gelinebildi.

Bu dönemde **erozyon** ve toprak kaybı sorunları da baş göstermeye başladı. Ormansızlaşan yamaçlarda yağmurlar toprağı süpürüp götürüyor, seller oluşuyordu. 1950'lerin sonunda Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde birkaç büyük sel felaketi yaşanması, ormanların su rejimi ve toprak koruma açısından önemini acı biçimde hatırlattı. Bu felaketler, ileride ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmesi için bir uyarı olmuştur.

1960'lar: Erozyon Tehdidi ve İlk Ağaçlandırma Önlemleri

1960'lı yıllarda Türkiye, bir yandan ekonomik kalkınmaya devam ederken diğer yandan da önceki on yılın çevresel tahribatıyla yüzleşmeye başladı. **Erozyon ve çölleşme tehlikesi**, özellikle Orta Anadolu'da ciddi boyutlara varmıştı. 1960'ların başında birçok uzman "Türkiye çöl oluyor mu?" sorusunu tartışmaya açtı. Bu tartışmaya 1963-1972 Orman Envanteri sonuçları da ışık tuttu: Ülke topraklarının %26'sı ormanlarla kaplıydı (20.2 milyon hektar) ancak bunun yaklaşık **%66'sı bozuk veya çok bozuk orman** alanıydı. Yani nitelikli, sık ormanlar sınırlı kalmış, geniş alanlar seyrek ağaçlık veya çalılık haldeydi.

1960'lar, devletin **ağaçlandırma çalışmalarına start verdiği** yıllar oldu. 1962'de çıkarılan **Erozyonla Mücadele Seferberliği** kararnamesiyle, özellikle erozyona maruz çıplak arazilere ağaç dikilmesi hedeflendi. Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde fidanlıklar kurularak milyonlarca fidan üretimine girişildi. Ankara'nın Elmadağ etekleri, Konya Ovası'nın bazı bölgeleri, İç Anadolu bozkırlarının rüzgar erozyonuna açık alanları pilot bölge seçilip **ağaçlandırma sahaları** ilan edildi. Halk ilk kez bu kadar organize bir şekilde fidan dikme kampanyalarına dahil oldu.

Bu dönemde **Uluslararası Orman Haftası** etkinlikleri kutlanmaya başladı. 21 Mart Dünya Ormancılık Günü ilan edilince, Türkiye'de de Mart ayının son haftası **Orman Haftası** olarak okullarda ve kamuoyunda çeşitli etkinliklerle geçirildi.

1960'ların ortalarında ilk **Milli Parklar** kurulmaya başlandı. 1958'de açılan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ardından, 1960'larda İstanbul Belgrad Ormanı koruma altına alındı, 1965'te Soğuksu (Ankara) Milli Parkı ilan edildi. Bu parklar, nadir ekosistemleri koruma ve halka orman rekreasyon alanı sağlama işlevi gördü. Böylece biyolojik çeşitliliğin önemine dair bilinç filizlenmeye başladı.

Orman yangınları açısından 1960'lar nispeten sakin geçti. Yıllık yangın sayısı binin altındaydı ve genelde her yıl 3-5 bin hektar civarı orman alanı yangınlardan zarar görüyordu. Yine de Antalya, Marmaris gibi sıcak bölgelerde her yaz küçük çaplı yangınlar görülmekteydi. Bu dönemde ormancılık teşkilatı ilk defa yangın gözetleme kuleleri ve yangın ekiplerini sistematik hale getirdi. Yangınla mücadelede hava desteği (uçak, helikopter) henüz olmasa da, kara ekipleri ve gönüllü köylülerle hızlı müdahale amaçlandı.

1970'ler: Orman Envanteri, Büyük Yangınlar ve Yeni Stratejiler

1970'li yıllar Türkiye'de siyasi ve ekonomik çalkantılarla anılsa da ormancılık açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem oldu. **1972'de tamamlanan ilk ulusal orman envanteri**, ülke yüzölçümünün yaklaşık %26'sına tekabül eden orman alanlarının **13.3 milyon hektarı bozuk veya çok bozuk orman** statüsündeydi. Yani orman alanının %66'sı yeterince verimli halde değildi. Bu gerçek, ormancılık politikalarında **rehabilitasyon ve iyileştirme** kavramlarını ön plana çıkardı. 1970'lerde Orman Genel Müdürlüğü, mevcut ormanların verimini artırmak üzere gençleştirme, boşluklara fidan dikme ve orman bakımı çalışmalarına hız verdi.

Ancak 1970'lerin başında ülke, **küresel petrol krizine** ve ekonomik buhrana girdi. Kırsalda yoksulluk arttıkça ormanlar yine baskı altına girdi. Kaçak kesimler ve orman ürünlerinin izinsiz kullanımı artış gösterdi. Bu sorunlarla mücadele için 1975'te Orman Kanunu'nda yapılan değişikliklerle cezalar artırıldı, orman suçlarına karşı askerî birliklerden destek alındı. Hatta bir dönem orman bekçilerine silah kullanma yetkisi verildi. Devlet, orman köylülerine kredi ve alternatif geçim projeleri sunarak, onların ormana bağımlılığını azaltmaya çalıştı.

1970'lerin belki de en çarpıcı orman olayı, **büyük orman yangınları** oldu. 1979 yılında Muğla/Marmaris bölgesinde çıkan bir yangın, tam **13.260 hektar** orman alanını yok etti. Bu, Cumhuriyet tarihinin o güne kadarki en büyük yangın felaketlerinden biriydi. Aynı yıl Balıkesir Dursunbey-Çandere'de bir yangın **12.600 hektar** ormanı kül etti. Bu büyük yangınlar, kamuoyunda şok etkisi yarattı; gazeteler "Dağlar da ağlar" manşetleriyle çıktı. Sıcak ve kuru iklim koşullarında rüzgarın da etkisiyle günlerce süren bu yangınlar, dönemin yangınla mücadele kapasitesinin yetersiz kaldığını gösterdi. Uçak ve helikopter gibi hava araçları olmadığı için yangınlar genişleyerek durdurulabildi.

Bu acı tecrübeler üzerine 1980'e doğru devlet, **orman yangınlarıyla mücadele** konseptini yeniden ele aldı. 1970'lerin sonunda ilk kez yurt dışından yangın söndürme uçakları kiralandı, orman içi yangın emniyet yolları yapımına hız verildi. Yangın kulelerinin sayısı artırıldı ve 24 saat gözetleme esas hale getirildi. Ayrıca, yangın istatistiklerinin düzenli tutulmasına bu dönemde başlandı. 1937-1977 arası orman yangınları incelendiğinde, toplamda yaklaşık **1.5 milyon hektar** orman alanının yangınlarla yok olduğu hesaplandı. Yangınların **%96'sının insan kaynaklı** (ihmal, kaza veya kasıt) olduğu saptandı. Bu ürkütücü veriler, orman yangınlarına karşı hem teknolojik hem de eğitim boyutunda seferberlik gerektirdiğini ortaya koydu.

1980'ler: Anayasal Güvence, 2B Alanları ve Ormancılıkta Reform

1980'li yıllar Türkiye'de toplumsal ve siyasi değişimlerin yaşandığı, ormancılık açısından da köklü düzenlemelerin hayata geçirildiği bir dönemdir. **1982 Anayasası**, ormanlarla ilgili çok güçlü hükümler içeriyordu. Anayasanın 169. maddesi, "**orman alanları daraltılamaz**" prensibini getirdi ve ormanları korumayı devletin ve vatandaşın görevi olarak tanımladı. Yanan orman alanlarının başka amaçla kullanılmayıp yeniden ağaçlandırılması şartı da bu maddeyle anayasal güvenceye kavuştu. Ayrıca **orman suçlarına af getirilemeyeceği** anayasada belirtilerek, ormana zarar verenlerin cezalandırılmasının ertelenmeyeceği vurgulandı. 170. madde ise orman içinde yaşayan halkın kalkınması ve ormana muhtaç olmaktan kurtarılması için devletin tedbirler alacağını hükme bağladı.

Bu anayasal hükümler, kağıt üzerinde ormanları dokunulmaz kılsa da, 1980'lerde bir istisna ortaya çıktı: **2B arazileri**. 2B, Orman Kanunu'nun 2. maddesinin (B) bendi gereğince, **1981'den önce orman vasfını yitirmiş alanların** orman dışına çıkarılmasını ifade ediyordu. Türkiye genelinde bu kapsamdaki 2B alanlarının toplamı yaklaşık **410 bin hektar** gibi büyük bir büyüklüğe ulaştı. Bunların önemli bir kısmı Akdeniz ve Ege kıyılarındaki tarım/yerleşim alanları ile büyük kentlerin yakınındaki gecekondulaşmış orman arazileriydi.

1980'lerin ortasında ormancılık teşkilatı yapısal değişikliklere gitti. Orman Bakanlığı kuruldu (daha önce Orman Genel Müdürlüğü, Tarım Bakanlığı'na bağlıydı). Orman köylülerine yönelik Or-Köy teşkilatı güçlendirildi; onlara düşük faizli krediler, güneş enerjili su ısıtıcıları (yakacak odun tüketimini azaltmak için) dağıtıldı. Orman işletmelerinde **modernizasyon** başladı; planlama ve envanter çalışmaları için bilgisayar kullanılmaya başlandı.

Ormancılık politikalarında **ağaçlandırma seferberliği** 1980'lerde ivme kazandı. 1984 yılında 5 yıllık "Yeşil Türkiye Ağaçlandırma Planı" yürürlüğe konarak her yıl belirli miktarda arazinin ağaçlandırılması hedefi belirlendi. Bu çerçevede özellikle bozuk orman alanlarının iyileştirilmesi ve erozyon kontrolü için çok sayıda fidan dikildi. Devlet, 1980'lerin sonuna dek yaklaşık **500 bin hektar** yeni orman alanı kazanıldığını rapor etti. Nitekim orman varlığının, 1990'a gelindiğinde **20.7 milyon hektara** yükseldiği hesaplandı. Yani 18 yılda resmi kayıtlara göre net 500 bin hektar artış vardı, bu da yılda ortalama ~27 bin hektar kazanç demektir. Bu kazanım, büyük ölçüde ağaçlandırma çalışmalarının ürünüdür.

1980'ler orman yangınları açısından dalgalı geçti. 1985 ve 1988 yıllarında özellikle Güney Ege'de büyük yangınlar yaşandı; ancak genel olarak ortalama yıllık yangınla kaybedilen alan 7-8 bin hektar dolayındaydı. 1986'da Antalya-Taşagöl yangını gibi bazı afetlerde binlerce hektar orman kül oldu, fakat yangınlarla mücadelede artık **helikopterler ve uçaklar** devreye girmişti. Süreç içinde yangınlara ilk müdahale süresi 40 dakikalardan **20 dakikalara** indirildi.

1989 yılında UNESCO tarafından "**Dünya Orman Yılı**" ilan edilince, Türkiye'de de kamuoyu orman konusuna daha çok eğildi. Bu vesileyle okullarda ve medyada geniş kampanyalar yapıldı, ormanların ekolojik değeri vurgulandı. Ayrıca 1989'da Bolu'da ilk **Ormancılık Müzesi** açılarak geçmişten günümüze ormancılık mirası sergilendi.

1980'lerin bir diğer önemli gelişmesi, çevre hareketlerinin tohumlanmasıydı. 1980'lerin sonunda Güneş Zaim, Hayrettin Karaca gibi isimler **TEMA Vakfı**'nın kuruluş hazırlıklarına giriştiler (resmî kuruluş 1992). Bu dönemde çevre konulu ilk dernekler ortaya çıkıyor, gazetelerde çevre köşeleri yer almaya başlıyordu. Bu sivil bilinç, ormanların sadece kereste deposu değil aynı zamanda **yaban hayatının evi** olduğunu topluma anlatmaya çalıştı.

1990'lar: Sivil Toplumun Doğuşu ve Ağaçlandırma Seferberlikleri

1990'lı yıllarda Türkiye'de ormanların korunması ve geliştirilmesi konusunda devletin yanı sıra **sivil toplum** da sahneye çıkmaya başladı. 1992 yılında Hayrettin Karaca ve Nihat Göküğüit önderliğinde kurulan **TEMA Vakfı (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı)**, ülkede çevre bilincini yaygınlaştırmada öncü rol oynadı. "Türkiye Çöl Olmasın" sloganıyla yola çıkan TEMA, halka erozyon ve çölleşme tehlikesini anlattı; milyonlarca fidanın toprakla buluşmasına vesile oldu. TEMA'nın çabalarıyla ağaçlandırma kampanyaları geniş halk kitlelerine mal oldu, medya desteğiyle her dikilen fidan bir haber değeri kazandı.

Bu dönemde devlet de ağaçlandırma çalışmalarını hız kesmeden sürdürdü. 1990'ların başında Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında Fırat ve Dicle havzalarında

ağaçlandırma ve erozyon kontrol projeleri başlatıldı. 1995'te kabul edilen **Çevre Kanunu** ve 1998'deki **Milli Ağaçlandırma Seferberliği** protokolleri ile kamu kurumları, belediyeler ve sivil toplum birlikte fidan dikme etkinlikleri düzenledi. Okullar "Hatıra Ormanı" kurdu, askeri birlikler "Mehmetçik Ormanları" oluşturdu, belediyeler yeşil kuşak projeleri hazırladı. 1990'ların sonunda Orman Bakanlığı verilerine göre cumhuriyet tarihinin en yüksek yıllık ağaçlandırma rakamlarına ulaşılmıştı.

1990'lar, orman varlığımızda **kısmi artışın devam ettiği** bir on yıl oldu. 1990'da yaklaşık 20.7 milyon hektar olan orman alanımızın, 2000'e gelindiğinde 21.2 milyon hektar civarına çıktığı kaydedildi (yıllık ortalama +37 bin hektar artış). Bu dönemde her ne kadar yeni ağaçlandırmalar yapılsa da, bir yandan da **altyapı projeleri** için orman kesimleri gerçekleşti. Özellikle baraj inşaatları, enerji nakil hatları, yollar ve turizm tesisleri için orman tahsisleri arttı. Örneğin Antalya ve Muğla kıyılarında turizm yatırımları için bazı orman alanları imara açıldı ki bu durum tartışmalara yol açtı. Yine de toplamda bakıldığında ağaçlandırma, kayıpları dengeleyip az da olsa net kazanç sağladı.

Orman yangınları bakımından 1990'lar genelde yıllık **5-10 bin hektar** kayıplarla geçti. Bunun istisnası, 1994 ve 1996 yıllarında Ege ve Akdeniz'de çıkan birkaç büyük yangındır. Örneğin 1994'te İzmir Bergama ve Muğla Marmaris civarında çıkan yangınlarda on bin hektarın üzerinde orman alanı kül oldu. Balıkesir'de 1997 yılında meydana gelen büyük yangın da binlerce hektar alanı etkiledi. Bu afetler sonrasında yangınla mücadele kapasitesi daha da geliştirildi. **İlk gece görüşlü helikopterler** ve daha fazla yangın uçağı filoya katıldı. Ayrıca 1995'te Orman Yangınlarıyla Mücadele Dairesi kurularak yangın önleme ve eğitim faaliyetleri kurumsallaştırıldı.

1990'larda dikkat çeken bir diğer husus, **biyolojik çeşitlilik** kavramının ormancılık literatürüne girmesiydi. Ormanlar sadece ağaç olarak değil, barındırdıkları **yaban hayatı** ile birlikte düşünölmeye başlandı.

2000'ler: Orman Alanında Büyüme, Yasal Düzenlemeler ve Kalkınma Dengesi

2000'li yıllara girerken Türkiye ormanları için tablo, birçok ölkeye kıyasla olumlu bir görünüm sunuyordu: Orman varlığı yavaş da olsa artış eğilimindeydi. 2002 yılında orman alanımız **20.8 milyon hektar** olarak kaydedildi. 2000'ler boyunca gerçekleştirilen büyük ölçekli ağaçlandırma projeleri sayesinde, on yılın sonunda bu rakam **22.3 milyon hektara** yaklaştı. Nitekim Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre **2002-2018 arasında orman alanı 20.8'den 22.6 milyon hektara çıktı**. Bu yaklaşık %9'luk artış, Türkiye'yi dünyada orman varlığını net artıran az sayıda ölkeden biri yaptı. Aynı dönemde **4.5 milyar fidan** toprakla buluşturulduğu resmi olarak açıklandı. Bu rakam, yılda ortalama 280 milyon fidan dikildiği anlamına gelir ki Guinness Rekorları'na konu olacak kadar büyük bir ağaçlandırma hamlesidir. Gerçekten de Türkiye, bu dönemde **dünyada en çok ağaçlandırma yapan üçüncü ölk**e olarak Çin ve Hindistan'dan sonra anıldı.

2000'lerin ilk on yılı, **kalkınma projeleri ile orman koruma hedeflerinin sık sık karşı karşıya geldiği** bir dönem oldu. Özellikle ulaşım ve enerji yatırımları bazı orman alanlarının feda edilmesini beraberinde getirdi. İstanbul'da 3. Boğaz Köprüsü ve Kuzey Marmara Otoyolu projeleri, 2000'lerin sonunda gündeme geldiğinde, kuzey

ormanlarının zarar göreceği tartışmaları yaşandı. Nitekim sonrasında bu projeler hayata geçirilirken İstanbul'un akciğerleri sayılan bölgelerde ciddi orman kayıpları oldu. Yine bu dönemde altın madenciliği, mermer ocakları gibi faaliyetler için ormanlık alanlarda ruhsatlar verilmesi tepkilere yol açtı.

2000'lerde orman mevzuatında da bazı kritik değişiklikler yapıldı. 2003 yılında Orman Kanunu'nda değişiklik yapılarak **orman sayılmayan alanlar** tanımı genişletildi; enerji, savunma, ulaşım gibi stratejik yatırımlar için ormanlık alan tahsisinin önü açıldı. Bunun karşılığında bu alanların ağaçlandırma bedellerinin alınması ve başka yerlerde ağaçlandırma yapılması şart koşuldu. 2012 yılında yıllardır çözülmeyen **2B arazileri sorunu** için kanun çıkarıldı: Bu kapsamda orman dışına çıkarılan **410 bin hektarlık** alanın hak sahiplerine satışının yolu açıldı. Bu düzenleme devlet bütçesine gelir getirse de, orman camiasında "ormanın tapusunun dağıtılması" şeklinde eleştirildi. Yine 2010'lu yıllara girerken 2B dışında da **orman vasfı değiştirme** yetkileri genişletildi. Özellikle 2018'de Orman Kanunu'na eklenen bir madde ile **Cumhurbaşkanına, orman sınırlarını resen değiştirme yetkisi** verildi. Bu, orman tanımını esnetebilecek riskli bir adım olarak değerlendirildi.

Tüm bunlara rağmen 2000'ler, ormanların ekonomik değerinin yanı sıra **iklim değişikliğiyle mücadeledeki rolü** sebebiyle de öne çıktığı yıllardır. Türkiye, 2000'lerde Kyoto Protokolü'ne imza atmasa da ulusal karbon emisyonu envanterlerinde ormanların **karbon yutağı** etkisini hesaplamaya başladı. 2000'lerin sonunda ormanlar yılda **~34 milyon ton** karbondioksiti emerek iklim değişikliğini yavaşlatmaya katkı sağlıyordu. Bu bilinçle hareket eden Orman Bakanlığı, ağaçlandırmayı aynı zamanda bir karbon kredisi potansiyeli olarak ele aldı. Bir yandan da odun üretimi rekor seviyelere çıktı; 2023 itibarıyla yılda **25 milyon m³** odun üretimine ulaşıldı. Bu, ormanların sürdürülebilir işletildiği takdirde ekonomiye de büyük katkı yaptığını gösteriyordu.

2000'lerin sonlarına doğru kamuoyunda olumlu bir algı oluştu: "**Türkiye yeniden ormanlaşıyor**" düşüncesi hakimdi. TÜİK verilerine göre ormanlık alanın ülke yüzölçümüne oranı %27'yi aştı ve 2020'lere yaklaşırken %29'a dayandı. Hatta resmi raporlarda "hedef %30'u geçmek" şeklinde ifadeler yer aldı. Bu arada ormanların kalitesine dair tartışmalar da devam etti. Her ne kadar alan artsa da, 2020 itibarıyla neredeyse **10 milyon hektarlık orman alanının halen bozuk orman olduğu** ve verimsiz yapıda bulunduğu bildirildi. Yani yarıya yakını düşük kapalı veya sık olmayan ormanlardı. Bu durum, gelecekte **niteliksel orman arttırımı** üzerinde durulması gerektiğini ortaya koydu.

Orman yangınları konusunda 2000'ler karma bir tablo çizdi. 2008'de Mersin Gülnar'da çıkan bir yangın **5.037 hektar** ormanı yok ederek o güne dek bölgedeki en büyük yangın oldu. 2000'lerin genelinde her yıl ortalama 1000-2500 arası yangın çıktı ve **yıllık kayıp 7-8 bin hektar** bandında seyretti. Fakat 2007 ve 2008 gibi kurak yıllarda bu kayıp 15 bin hektarı aştı. Yangına müdahale süresi 2000'lerin başında 40 dakika civarından, 2010'a gelindiğinde **15 dakikaya** kadar indirildi. Hava gücü (uçak/helikopter) sayısı artırıldı, insansız hava araçları (İHA) ile keşif ve erken uyarı sistemi 2007'de devreye sokuldu.

2000'lerde **uluslararası iş birliği** ile yürütülen projeler de dikkat çekti. Avrupa Birliği fonlarıyla orman köylülerine alternatif gelir projeleri, biyolojik çeşitliliğin

izlenmesi gibi çalışmalar yapıldı. Örneğin Küre Dağları'nda UNDP destekli bir proje ile Türkiye'nin ilk PAN Parks (Avrupa Wilderness – Yabanıl Orman) sertifikalı koruma alanı oluşturuldu. Ayrıca 2000'lerin sonunda UNESCO Dünya Mirası listesine Safranbolu Yaban Hayatı Koruma Sahası (içinde orman ekosistemleri barındırır) girdi.

2010'lar: İklim Değişikliği, Mega Yangınlar ve Milli Ağaçlandırma Günü

2010'lu yıllar, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de **iklim değişikliğinin** etkilerinin iyice hissedildiği ve bunun ormanlar üzerinde ciddi sonuçlar doğurduğu bir dönem oldu. Artan sıcaklıklar ve uzayan kurak mevsimler, orman yangınlarının sayısını ve şiddetini artırdı. Özellikle **2019, 2020 ve 2021 yazları** aşırı sıcak hava dalgaları ve düşük nem ile tarihin en ağır orman yangınlarına sahne oldu. 2010'ların son yazında, Temmuz-Ağustos 2019'da Ege ve Akdeniz'de büyük yangınlar çıkarken, **asıl felaket 2021 yazında** yaşandı. Temmuz-Ağustos 2021'de Antalya Manavgat'ta başlayıp Akdeniz ve Ege'ye yayılan yangınlar, **53 ilde 299 orman yangını** ile büyük bir krize dönüştü. **12 günde 150 bin hektardan fazla orman alanı kül oldu**, bu Cumhuriyet tarihinin en büyük orman kaybıydı. Sadece Muğla ili sınırlarında **66.874 hektarlık** alanın yandığı rapor edildi. Bu yangınlarda 8 vatandaşımız hayatını kaybetti, yüzlerce ev ve ahır yandı, binlerce hayvan telef oldu. 2021 yangınları, iklim değişikliği kaynaklı **mega yangın** kavramını ülkemize trajik şekilde soktu.

Bu dönemde orman yangınlarıyla mücadele kapasitemiz tümüyle seferber edildi. 2010'ların başında yangına ilk müdahale süresi hedefi **12 dakikaya** düşürülmüştü. Yangın söndürme filosuna amfibik uçaklar ve İHA'lar eklendi. 2019'da Orman Genel Müdürlüğü, insansız hava araçlarıyla ormanları gözetleyerek anında yangın tespiti yapmaya başladı. Bunun da katkısıyla, 2012'den 2023'e kadar geçen 12 yılda toplam **32 bin yangına müdahale edildi** ve yaklaşık **255 bin hektar alan** yangınlardan zarar gördü. Aynı dönemde yapılan ağaçlandırmalarla **1.7 milyon hektar yeni orman alanı** kazanıldı ve yangınla kaybedilen alan yedi kat fazlasıyla telafi edildi. Bu istatistik, yangınların artmasına rağmen ağaçlandırma hızının daha yüksek olduğunu gösteriyor. Ne var ki 2021 gibi ekstrem yıllar, onlarca yıllık kazanımları birkaç haftada yok edebilme potansiyeliyle ürkütücüdür. Nitekim 2012-2021 döneminde yıllık ortalama 21 bin hektar orman yanarken, sadece 2021'de 150 bin hektar yanması tüm ortalamaları alt üst etti.

2010'lar aynı zamanda **milli ağaçlandırma hamlelerinin kurumsallaştığı** bir dönem oldu. 2019 yılında Resmî Gazete kararıyla **11 Kasım "Milli Ağaçlandırma Günü"** ilan edildi. 11.11 sloganıyla her yıl Kasım ayının 11'inde 81 ilde aynı anda fidan dikme etkinlikleri düzenlenmeye başlandı. İlk yılında (2019) bu kampanya kapsamında **3 saat içinde 11 milyon fidan dikilerek** Guinness Dünya Rekoru denemesi yapıldı. Yurdun dört bir yanında milyonlarca insan – öğrenciler, kamu görevlileri, gönüllüler – fidan dikmek için seferber oldu. Bu etkinlikler sayesinde ağaç dikme işi adeta milli bir bayram havasına büründü. Sosyal medyada "#GeleceğeNefes" etiketiyle toplumda geniş yankı buldu. Her ne kadar dikilen fidanların bakımı ve tutma oranları konusunda eleştiriler olsa da, toplumun dikkatini ormana ve ağaca çekme amacı büyük ölçüde gerçekleşti.

2010'larda orman varlığımız mutlak olarak artmaya devam etti. 2012'de **21.6 milyon hektar** olan orman alanı, 2015'te **22.3 milyon**, 2019'da **22.7 milyon**, 2020'de **22.9**

milyon, 2022’de **23.2 milyon hektara** ulaştı. 2023 itibarıyla da **23.3 milyon hektar** eşiği açıldı. Ormanların lke yüzölçümüne oranı yaklaşık %29 seviyesine geldi. Bu artışta, ağaçlandırma kampanyalarının yanı sıra uzun yıllardır terk edilen tarım arazilerinin doğal yolla tekrar ormana dönüşmesi (sekonder ormanlaşma) olgusunun da payı var. Nüfusun tarımdan kente kaymasıyla boşalan kırsalda, tarlalar ve meralar kendi kendine ağalanarak orman istatistiklerine dahil oluyor. Yine de aslan payı planlı ağaçlandırma projelerinin. 2010’larda hkmet her yıl 300-400 milyon fidan dikildiğini ve 2023 hedefinin toplam **7 milyar fidan** olduğunu açıkladı. 2023 itibarıyla bu hedefe yaklaşıldığı ve 5,5 milyar fidan rakamının aşıldığı belirtildi.

İklim değişikliğinin bir diğer etkisi, **yeni tür ormancılık sorunlarını** gündeme getirmesi oldu. Artan sıcaklık ve azalan yağış, bazı bölgelerde zararlı böcek salgınlarını tetikledi. Özellikle 2010’ların sonlarında Kahramanmaraş ve Adana civarında am ağaçlarına musallat olan am kese böceği popülasyonu patladı; benzer şekilde Karadeniz’de ladin ormanlarında kabuk böceği salgını görüldü. Ayrıca kuraklık nedeniyle Akdeniz’de bazı kızılçam ormanları zayıfladı ve kendiliğinden kurumalar rapor edildi. Bu gelişmeler, ormanların iklim değişikliğine **adaptasyonu için yeni stratejiler** gerektirdiğini ortaya koydu. Orman Genel Müdürlüğü, bazı projelerde farklı türleri karıştırarak orman kurma (rneğin sedir, servi gibi kuraklığa dayanıklı türlerle karışık ormanlar) yoluna gitti.

2010’larda **şehir ormanları** ve **halk ormanları** kavramları da gelişti. Byşehirlerin etrafında halkın nefes alacağı ormanlık alanlar düzenlendi. İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde Belgrad, Atatürk Orman iftliği, Balçova gibi ormanlar rekreasyona açıldı ve korundu. Bu da ormanların sadece kırsalda değil, şehir planlamasının da parçası olması gerektiğini gösteren bir yaklaşımdı.

Biyolojik eşitlilik açısından 2010’lar sonunda Tarım ve Orman Bakanlığı çarpıcı bir istatistik paylaştı: **Türkiye’de yaklaşık 12 bin bitki türü bulunduğu ve bunların 4 bin kadarının endemik olduğu** (yalnız Türkiye’de yetişen) açıklandı. Avrupa kıtasının tamamında da 12 bin civarı bitki türü olduğu düşünülürse, Anadolu’nun ne denli zengin bir flora barındırdığı ortaya çıkar. Bu bitkilerin önemli bir bölümü orman ekosistemlerinde yaşamaktadır. Sığla ağacı (Günlük ağacı) gibi bazı ağaç türleri sadece ülkemizde dar alanlarda yetişir ve kaybolma tehlikesindedir. 2010’lar bu gibi türlerin korunması adına zel Orman Alanları ilan edildiği, endemik orman plantasyonlarının yapıldığı bir dönem oldu. Örneğin Muğla Köyceğiz’deki sığla ormanlarını korumak için Sığla Araştırma Merkezi kuruldu; Kazdağı göknarı için özel eylem planı geliştirildi.

2020’ler: Büyük Yangınların Gölgesinde Geleceğe Bakış

2020’li yılların henüz ilk yarısını geride bırakmışken, Türkiye ormanları en kritik dönemlerinden birini yaşamaktadır. 2020’ler, **2021 mega yangınlarının yaralarını sarmak** ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için baların hızlandığı yıllar oldu. 2021 yangınlarından sonra devlet, yanan alanların yeniden ağaçlandırılması için acil eylem planı başlattı. 2022 ve 2023 yıllarında Manavgat, Marmaris, Bodrum gibi yangından etkilenen bölgelerde on milyonlarca fidan dikildi. Yangında zarar gören orman köylerine destek verildi, geçim kaynaklarını kaybedenlere tazminatlar ödendi. Ayrıca hava gücü iyice artırıldı; 2022 itibarıyla 20’nin üzerinde yangın söndürme uçağı/helikopter filoya katıldı.

2020'lerin başında **küresel iklim diplomasisi** de ormanların önemini vurguladı. 2021'de Türkiye, Paris İklim Anlaşması'nı onayladı ve 2053 için net-sıfır emisyon hedefini benimsedi. Bu hedef doğrultusunda ormanların karbon yutak kapasitesini artırmak kritik bir unsur. Bu nedenle 2020'lerde orman alanını ülke alanının %30'unun üzerine çıkarma hedefi resmi belgelerde yer alıyor. Orman Genel Müdürlüğü'nün 2024-2028 Stratejik Planı'nda yeni ağaçlandırma hedefleri ve orman işletmeciliğinde sürdürülebilirlik vurgusu ön plana çıktı

Ancak 2020'ler aynı zamanda yeni zorlukları da getiriyor. **Su kıtlığı**, özellikle fidan dikilen alanların bakımını zorlaştırıyor. 2023 yazında Güneydoğu'da bazı genç plantasyonlarda sulama yetersizliğinden kurumalar gözlemlendi. Bu, ağaçlandırma planlarında su kaynaklarını dikkate alan bir yaklaşıma geçiş gerekliliğini ortaya koyuyor. Belki ileride daha az su isteyen türlere yönelmek veya damla sulama ile desteklemek gündeme gelecek.

2023 yılı, Cumhuriyet'in ilanının 100. yılı olması münasebetiyle, orman alanında bir bilanço çıkarma fırsatı da verdi. 1923'te orman varlığı net olarak bilinmese de, resmi anlatımda "Cumhuriyetin ilk yıllarında 13 milyon hektar civarı orman vardı, bugün 23 milyon hektarı aştık" şeklinde ifadeler yer buldu. Bu rakam tam bilimsel olmasa da, bir asırlık süreçte geline noktaı özetlemektedir: Türkiye ormanlarını koruma ve geliştirme çabalarında **başarılı örnek ülkelerden biri** sayılmaktadır. Orman alanını artırırken nüfusu da 4 kat artmış bir ülke olarak, bu azımsanacak bir başarı değildir. Ancak ormanların kalitesini, biyolojik çeşitliliğini ve dirençliliğini artırma konusunda halen katedecek mesafeler vardır.

2020'lerde orman politikasında dikkat çeken bir yönelim de **ekoturizm** ve **orman terapisinin** gündeme gelmesidir. Pandemi döneminin ardından insanlar doğaya daha çok yönelince, Orman Bakanlığı "Tabiat Turizmi Master Planı" hazırladı ve orman içinde kontrollü yürüyüş yolları, kamp alanları oluşturulmaya başlandı. Bu sayede ormanlar halkın daha fazla temas ettiği, değerini yakından gördüğü mekanlar haline geliyor. Zira insan bildiğini, sevdiğini daha çok korur. Bu açıdan, ormanların şehiriye açılması olumlu karşılanıyor; elbette tahribata yol açmadan dengeli bir kullanım şartıyla.

Son olarak, 2020'lerde **teknoloji** orman yönetimine iyice entegre olmaya başladı. Yapay zeka destekli yangın erken uyarı sistemleri, dronlarla ağaç sayımı, LIDAR ile orman envanteri tespiti gibi uygulamalar devreye alınıyor. Bu da verimliliği ve izlemeyi artırarak orman korumada yeni bir çağın habercisi.

Türkiye Ormanlarının Biyolojik Zenginliği ve Habitat Çeşitliliği

Türkiye, coğrafi konumu ve topoğrafik çeşitliliği sayesinde dünyanın en zengin biyolojik çeşitliliğe sahip ülkelerinden biridir. Ülkemiz, **Dünya'daki 8 ana bitki gen merkezinden üçünün kesiştiği** tek ülke olup, adeta küçük bir kıta özelliği gösterir. **Tüm Avrupa kıtası** yaklaşık 10 milyon km² ile Türkiye'nin 13 katı yüzölçümüne sahip olmasına rağmen, Avrupa'da toplam ~12.000 bitki türü varken Türkiye'de ~12.000 bitki türü bulunmaktadır. Bunların yaklaşık **4.000 kadarı endemik** yani sadece bu topraklara özgüdür. Bu muazzam bitki zenginliğinin önemli bir bölümü orman ekosistemlerinde barınır.

Türkiye ormanları, **farklı iklim kuşaklarının buluşma noktası** olduğundan, çok çeşitli orman tiplerine ev sahipliği yapar:

- **Karadeniz'in yağmur ormanları (Kolşik ormanlar):** Doğu Karadeniz kıyılarında görülen bu ormanlar, yıl boyunca bol yağış alan, nemli ve ılıman iklimin ürünüdür. Ladin, göknar, kayın, kestane, gürgen, ıhlamur gibi ağaçların karışık halde bulunduğu, zengin alt florasında ormangülü, karayemiş, şimşir gibi herdemyeşil çalıların yer aldığı bir ekosistemdir. Bu bölge, Avrupa'nın en önemli **ılıman kuşak yağmur ormanlarından** birini barındırır. Örneğin Rize-Fırtına Vadisi ve Artvin-Kamilet Vadisi ormanları, biyolojik çeşitlilik açısından dünya çapında öneme sahiptir. Burada yaşayan **Kafkasya semenderi, vaşak, ayı, karaca** gibi türler Karadeniz ormanlarının simgeleridir.
- **Akdeniz ve Ege'nin maki ve kızılçam ormanları:** Akdeniz ikliminin etkili olduğu güney ve batı bölgelerimizde, yazları kurak ve sıcak şartlara uyum sağlamış ormanlar bulunur. Kızılçam, maki denilen defne, kocayemiş, zeytin, keçiboyunuzu, sandal, mersin gibi çalılarla karışık bir peyzaj sunar. Kızılçam ormanları, özellikle yangına dirençli kozalakları ve hızlı büyüme özellikleriyle bilinir. Bu ormanlar **Anadolu sıyrığı, çizgili sırtlan, Akdeniz fok balığı** gibi nadir fauna unsurlarını barındırır. Öte yandan makilik alanlar, antropojen etkilerle ormanın tahrip olduğu yerlerde oluşmuş ikinci bitki örtüsü de olabilir. Muğla Köyceğiz civarında bulunan **Sığla (günlük) ormanları** ise dünyada yalnızca bu bölgede (ve kısmen Rodos Adası'nda) kalan özel ekosistemlerdir; eskiden daha yaygınken bugün sadece dar alanlara çekilmişlerdir.
- **İç Anadolu'nun bozkır ormanları:** Karasal iklimin hüküm sürdüğü İç Anadolu ve Doğu Anadolu'nun bazı bölgelerinde, yağışın nispeten az olduğu yerlerde meşe ve ardıç ağırlıklı seyrek ormanlar görülür. **Meşe ormanları** Ankara, Eskişehir, Yozgat yörelerinde bozkırla iç içe mozaikler oluşturur. Özellikle **palamut meşesi, tüylü meşe, mazi meşesi** gibi türler yaygındır. Ardıç (juniper) ağaçları da Orta Anadolu platosunun yüksek kesimlerinde tek tek veya gruplar halinde bulunur. Bu ormanlar, aşırı otlatma ve tarla açma nedeniyle tarih boyunca çok tahribata uğramış, bir kısmı bozkıra dönüşmüştür. Ancak bugün korunmaya alınan alanlarda kendini yenileyen bozkır ormanları görülmektedir. Konya-Beyşehir'deki ardıç ormanları veya Ankara Nallıhan'daki meşe koruları İç Anadolu'nun gizli hazineleridir.
- **Yüksek dağ ormanları:** Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları'nın yüksek kesimlerinde iğne yapraklı türlerin hakim olduğu ormanlar bulunur. Toros Dağları'nda endemik bir tür olan **Toros sediri (Cedrus libani)** 1500-2000 metre rakımlarda ormanlar oluşturur. Sedir ormanları özellikle Antalya-Kaş, Mersin, Adana-Saimbeyli yörelerinde görkemli örnekler sergiler. Bu ağaçlar tarih boyunca dayanıklı keresteleriyle ünlüydü; antik dönemden beri kullanıldı. Yine Toroslar'da **Katran ardıcı, Toros göknarı** gibi bölgeye has iğne yapraklılar mevcuttur. Kuzey Anadolu'da ise **Uludağ göknarı, Kazdağı köknarı** gibi endemik göknar türleri dağların ismini taşıyan lokalize ormanlar yaratır. Örneğin Kaz Dağları'nda yalnızca oraya özgü Kazdağı köknarı bulunur. Bu yüksek dağ ormanları, **Anadolu yaban koyunu, çengel boynuzlu dağ keçisi, vaşak** gibi yaban hayvanları için sığınaktır.

Tüm bu çeşitlilik, Türkiye’yi **orman ekosistemleri açısından küçük bir dünya** yapmaktadır. Ormanlarımız, sadece ağaç türleriyle değil **yaban hayatı zenginliğiyle** de öne çıkar. Ayı, kurt, vaşak, tilki, geyik, karaca, yaban keçisi gibi büyük memeliler; kartal, akbaba, baykuş gibi yırtıcı kuşlar; yüzlerce türde sürünen, böcek ve mantar ormanlarımızda yaşam bulur. Anadolu parsi gibi tarihsel olarak orman habitatında yaşamış bir büyük kedinin neslinin tükenmiş olması (belki birkaç birey Güneydoğu’da kaldı) ormansızlaşmanın acı bir sonucudur. Keza Akdeniz ormanlarının efsane kuşu **kelaynak**, habitat kaybı nedeniyle yok olma eşiğine gelmiştir (bugün koruma altında küçük bir popülasyon Urfa Birecik’te yaşıyor). Öte yandan bazı türlerin popülasyonu orman koruma sayesinde artmaktadır: Örneğin **Anadolu yaban koyunu** Konya-Bozdağ ormanlarında yeniden çoğaldı; **Karadeniz şahinleri** ve bazı akbaba türleri milli park ilan edilen alanlarda korunarak yok olmaktan kurtarıldı.

Türkiye ormanlarının bir diğer özelliği de **orman-altı ürünler** bakımından zenginliğidir. Trüf mantarı, defne yaprağı, keçiboynuzu, kestane, çam fıstığı, salep orkidesi, ıhlamur çiçeği, kekik gibi pek çok değerli ürün ormanlarımızdan elde edilir. Bu ürünler hem biyolojik çeşitliliğin göstergesi hem de kırsal ekonomiye katkı sağlayan unsurlardır.

Ancak tüm bu zenginliklere rağmen, orman ekosistemlerimiz **insan baskısı** altında risklerle de karşı karşıyadır. Habitat parçalanması (yollar, madenler, enerji hatları ile ormanların bölünmesi), kaçak avcılık, istilacı türlerin yayılması gibi problemler biyolojik çeşitliliğimizi tehdit eder. Örneğin son yıllarda Karadeniz ormanlarına giren **Küçük Keseli Sincap** gibi istilacı memeliler, yerli sincap türlerini zor durumda bırakabilmektedir. Yine çam kese böceği gibi zararlılar doğal denge bozulunca patlama yapabilir.

Neticede, Türkiye ormanlarının biyolojik zenginliği bizim en büyük hazinelerimizden biridir. Bu zenginliği korumak, gelecek nesillere aktarmak milli ve dini bir vazifedir. Kuran-ı Kerim’de Allah, **“Yeryüzünde insanların kendi elleriyle yaptıkları yüzünden fesat çıktı”** diyerek doğanın dengesini bozmanın insanın hatası olduğunu belirtir. Bu dengenin korunması, ormanlardaki tüm canların hakkına riayet etmekle mümkündür.

Orman Varlığındaki Dönemsel Değişimler: Analiz ve Değerlendirme

Türkiye’nin orman serüveni, bir asırlık Cumhuriyet tarihimiz boyunca **dalgalı ancak genel olarak yukarı yönlü bir grafik** çizmiştir. Başlangıçta savaşlar ve kontrolsüz kullanım yüzünden gerileyen orman alanlarımız, yaklaşık 1950’lerden itibaren alınan tedbirler ve yürütülen ağaçlandırma faaliyetleri sayesinde yavaş yavaş toparlanmış; son 20-30 yılda ise belirgin bir artış trendine girmiştir. Bu bölümde, yukarıda anılan veriler ışığında genel bir değerlendirme yaparak olumlu ve olumsuz yönleri özetleyelim:

Orman Alanı Artışı: Resmi envanterlere göre 1973’te 20.2 milyon hektar olan orman varlığı, 2019’da 22.7 milyon hektara, 2023’te 23.3 milyon hektara yükselmiştir. Oran olarak %26’lardan %29-30 bandına çıkış söz konusudur. Bu, dünya genelinde orman alanı azalırken Türkiye’nin net kazanç elde etmesi bakımından önemli bir başarıdır. Bu artışın arkasındaki en büyük etken **planlı**

ağaçlandırma seferberlikleridir. Özellikle 2008-2012 ve 2019-2023 dönemlerinde yoğunlaşan fidan dikimi kampanyaları milyonlarca hektar yeni orman oluşmasını sağlamıştır. Bir diğer etken de **kırsal nüfustaki düşüş** ve tarım alanlarının terk edilmesidir. Boşalan araziler zamanla orman envanterine dahil olmaktadır.

Orman Kalitesi ve Verim: Alan artışına rağmen, ormanlarımızın kalitesi konusunda soru işaretleri vardır. Halen orman alanlarının neredeyse yarısı düşük vasıflı, seyrek veya bozuk orman kategorisindedir. Odun serveti 1970'lerden bu yana artış gösterse de (927 milyon m³'ten 1.6 milyar m³'e çıktığı tahmin edilmektedir), birim alandaki stok Avrupa ortalamasının altındadır. Bu durum geçmişteki tahribatın mirası olan bozuk alanların tam rehabilite edilememesinden kaynaklanır. Ancak son yıllarda yapılan gençleştirme, boşluk doldurma ve orman bakım çalışmaları meyvesini vermeye başlamıştır. Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre 2006-2020 arasında hem toplam ağaç serveti hem yıllık cari artım miktarı belirgin biçimde yükselmiştir. Bu da ormanlarımızın verimliliğinin arttığını göstermektedir.

Yasal Koruma ve Yönetim: Türkiye, 1982 Anayasası ile ormanlarını güçlü yasal koruma altına almıştır. Bu koruma sayesinde ki 2B haricinde orman alanlarının amaç dışı kullanımı sınırlı kalmıştır. Anayasanın getirdiğı sıklık nedeniyle, örneğın orman yakıp arazi açma gibi yöntemlerle arazi kazanımı eskisi kadar mümkün olamamıştır; yakanın elinde kalmamış, devlet tekrar ağaçlandırmıştır. Ancak özellikle son yıllarda kanunlarda yapılan değişikliklerle orman alanlarından **maden, enerji, ulaşım** gibi sektörlerle geçici kullanım tahsisi kolaylaştırılmıştır. Bu durum çevreciler tarafından endişeyle izlenmektedir, zira **orman bütünlüğü ve sürekliliğı** bu şekilde zarar görebilmektedir. Ormanların yönetiminde olumlu bir gelişme, **10 yıllık amenajman planlarının** tüm ormanlar için güncel tutulması ve uydu teknolojileriyle izlemeye geçilmesidir. Bu sayede orman idaresi daha bilimsel veriyle karar verebilmektedir.

Yangınlar ve Kayıplar: İklim kriziyle beraber orman yangınları, kazanılan orman alanlarının aniden kaybedilmesine yol açan en büyük tehdit haline gelmiştir. Cumhuriyet başından 2002'ye kadar 1.5 milyon hektar orman yangınlarda yok olmuşken, sadece 2003-2023 arasında buna 300 bine yakın hektar daha eklenmiştir. Yangınlarla kayıpları minimuma indirmek için Türkiye ciddi yatırımlar yapmıştır. Geline nokta da yangınla mücadele teçhizatı ve organizasyonu oldukça gelişmiştir. 2020'lerin zorlu yangınlarına rağmen, 2012-2023 döneminde net orman kaybı yaşanmaması (aksine artış olması) bunun sonucudur. Fakat özellikle **mega yangın riski** nedeniyle orman yangınlarıyla mücadelede proaktif önlemler artırılmalıdır: Riskli bölgelerde yanıcı madde temizliğı, yangın emniyet şeritlerinin bakımı, orman köylerinde yangın eğitimi ve ekipman desteğı gibi.

Ormanların Sosyoekonomik Rolü: Ormanlar odun hammaddesi sağlama misyonunu sürdürürken, Türkiye'de orman ürünleri sektörü de büyümüşür. 2022 itibarıyla yıllık **25 milyon m³ odun üretimi** yapılmış ve bu, mobilyadan kağıda birçok sektöre ham madde olmuştur. Orman köylülerinin geçiminde odun dışı ürünlerin (bal, mantar, defne, kekik vb.) payı artmıştır. Devletin orman köylüsüne destek programları (Orköy kredileri vs.) sayesinde, köylülerin ormana zarar veren faaliyetlerden uzaklaşp arıcılık, tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliğı gibi işlere yönlendirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Yine de orman köyleri halen Türkiye'nin en yoksul kesimleri arasındadır ve orman-suçu ilişkisinde sosyoekonomik kalkınma önemli bir faktördür.

Toplumsal Bilinç ve Eğitim: Son yüzyılda belki de en büyük ilerleme, halkın orman konusundaki bilincinin çok daha yüksek seviyeye gelmesidir. Artık hemen herkes ormanın sadece “ağaç” değil, aynı zamanda **hava, su, hayat** demek olduğunu biliyor. Özellikle genç nesiller iklim değişikliği ve çevre konularına duyarlı yetişiyor. Okullarda “ormancılık” kulüpleri, fidan dikme etkinlikleri rutin hale geldi. Medya, bir orman yangını veya kaçak ağaç kesimini anında gündeme taşıyıp tepki oluşmasını sağlıyor. Bu toplumsal sahiplenme, ormanların korunmasında en az kanunlar kadar etkilidir. **“Orman vatandır”** anlayışı, milli bilincin parçası olmuştur. Bu bilincin oluşmasında dinî ve kültürel değerlerimizin de payı vardır:

Olumlu ve Olumsuz Gelişmelerin Özeti: Somut verilerle bakarsak olumlu tarafta, **orman alanının %15’e yakın büyümesi, karbon yutağı kapasitesinin artması, korunan alanların genişlemesi, toplumun bilinçlenmesi** sayılabilir. Olumsuz tarafta ise **şehirleşme ve altyapı baskısı, büyük yangınlar, orman kalitesinin halen arzu edilen düzeyde olmaması, biyolojik çeşitlilikteki tehditler** öne çıkmaktadır. Örneğin, 2021 yangınlarından sonra Antalya ve Muğla’da **Akdeniz biyomu** büyük yara almış, sedir, kızılçam, sığla gibi ekosistemler zarar görmüştür. Tekrar ağaçlandırılrsa bile aynı biyolojik çeşitliliğe kavuşması on yıllar alacaktır. Ayrıca orman dendiğinde aklımıza sadece yüz ölçümü gelmemeli; **su üretimi, toprak koruma, rekreasyon, kültürel değer** gibi fonksiyonlar da önemsenmelidir. Bu fonksiyonları destekleyici yönde (örneğin şehir su havzalarında ormanları özel koruma, orman içi dinlenme alanları tesis etme vs.) çalışmalar artırılmalıdır.

Önümüzdeki dönemde Türkiye’nin orman politikası, **“nitelikli büyüme”** şeklinde olmalıdır. Yani orman alanını artırma hedefi devam ederken mevcut ormanların sağlığını iyileştirmek, biyolojik çeşitliliği zenginleştirmek, yangına dirençli orman yapıları oluşturmak hedeflenmelidir. Örneğin tek türlü geniş kızılçam plantasyonları yerine karışık ve farklı yaş sınıflarından oluşan daha dirençli ormanlar oluşturulabilir. Keza orman planlarına iklim değişikliği projeksiyonları entegre edilerek, ileride bazı bölgelerin yarı kuraklaşacağı dikkate alınıp uygun tür seçimi yapılabilir.

Bir diğer kritik husus da **ormanın orman olarak kalmasının sağlanması**dır. Yasal olarak orman alanlarını korusak bile, uygulamada kaçak yapılaşma, madencilik faaliyetleriyle orman tahribi yaşanmaması için denetimler sıkı olmalı; ormanı koruyan kamu görevlileri desteklenmeli, orman suçlarına verilen cezalar caydırıcı olmalıdır. Unutmayalım ki, Anayasa’nın 169. maddesi “ormanlara zarar verenler affedilemez” diyerek bu konuda net bir duruş sergilemektedir.

Sonuç: Yeşil Vatanı Korumak ve Geleceğe Nefes Olmak İçin Çağrı

Bir asra yaklaşan Cumhuriyet tarihimizde ormanlarımız sayısız badireler atlattı, nice emeklerle bugüne ulaştı. Bu süreçte **“Orman Dede” Rahim Demirbaş** gibi gönül erleri, tek başlarına bir ordu misali fidanlar diktiler, çorak toprakları vatan toprağı haline getirdiler. Onların mirası, bugün bizlerin omuzlarında yükselmeyi bekliyor. Orman Dede’nin hayatı bizlere gösteriyor ki **bir kişinin bile fark yaratması mümkün**; tek başına 40 bin ağaç diken bir öğretmen, koskoca ovayı ormana çevirebiliyor. O halde milyonlarca insan el ele verdiğinde neler yapılmaz?

Peygamberimiz, dikilen bir ağaçtan yenilen her meyve için o ağacı diken kişinin sevap kazandığını müjdelemiştir. Yani bir fidan dikmek, insan için **sadaka-i cariye**'dir, iyilik zinciridir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinden sonra ormanlara dair koyduğu kanunlar meşhurdur: Ormandan izinsiz ağaç kesenin cezası idama kadar varıyordu. Çünkü bilirlendi ki orman giderse su gider, bereket gider, vatan elden gider.

Bugün bizler de **“Yeşil Vatan”** diye adlandırdığımız ormanlarımıza aynı şuurla sahip çıkmak zorundayız. Bu bir tercih değil, gelecek nesillere karşı bir sorumluluktur. Bugün diktiğimiz bir fidan, belki torunlarımızı gölgesinde serinletecek bir çınar olacak; belki kuşlara yuva olacak; belki de uzak diyarlardaki insanlara oksijen olup nefes verecektir. Orman Dede'nin dediği gibi, bir orman tüm insanlığa hizmet eder.

Hükümetler, kurumlar elbette üzerine düşeni yapmalı: Daha çok ağaçlandırma, daha sıkı koruma, daha akılcı yönetim... Ancak asıl görev biz bireylerdedir. **Her birimiz yılda en az bir fidan diksek**, 85 milyon fidan eder. Ailemizin, mahallemizin, okulumuzun adına küçük korular oluştursak, ülkemiz çöle dönmez. Unutmayalım ki büyük ormanlar, vaktiyle birinin diktiği tek bir fidanla başlar. Atalarımızın diktiği çınarlar altında bugün biz serinliyorsak, biz de yarın gelecek kuşaklar serinlesin diye bugünden fidanlar dikelim.

Bu bir davettir: Gelin, **“Her insanın dikili bir ağacı olsun”** hedefini birlikte gerçekleştirelim. Çocuklarımıza doğum günlerinde oyuncak yerine fidan hediye edelim, onların adına ağaç dikelim. Okullarda ağaç dikme bayramlarını coşkuyla kutlayalım. Camilerimizin bahçesine, mezarlıklarımıza, yol kenarlarına uygun türleri ekelim. Balkonlu olan saksıda yetiştirsin, bahçesi olan bahçeye diksin, hiçbir yerimiz yoksa uygun bir orman sahiplensin destek versin. Yeter ki toprakla fidan buluşsun.

Bu satırları okuyan siz değerli kardeşlerime çağrımız şudur: **Bugün bir fidan dikin.** Mümkünse her fırsatta dikin. Çocuklarınızla birlikte dikin ki onların gönlüne de ağaç sevgisi kök salsın. Dikili fidanınız yoksa en yakın ağaçlandırma kampanyasına katılın, bir ormana gönüllü olun. Ormanlar sadece kurumların değil hepimizin ortak mirası ve ortak geleceğidir.

Unutmayalım, bir fidan bir can demektir. Ve biliriz ki **“Bir ağaç dikmek, bin dua etmektir.”** Gelin dualarımızı toprağa fidelerle nakşedelim. Bu dünyadan göçüp giderken geride **“şu kadar ağaç dikmişim”** diyebilmek ne büyük bahtiyarlıktır. Çünkü o ağaçlar bizden sonra da yaşamaya, gölge vermeye, nefes olmaya devam edecektir. Mevlana'nın dediği gibi **“ağaç diken, cennetten bir köşe dikmiş gibidir”**.

Son söz niyetine, Orman Dede Rahim Demirbaş'ın hatırasına ve tüm bu toprağı yeşerten gönüllere selam ederek bitirelim: Allah bizleri **yaş kesen değil, ağaç diken** kullarından eylesin. Ormanlarımızı her türlü felaketten korusun. **Yeşil bir Türkiye için el birliğiyle çalışmayı bizlere nasip etsin. Yaşasın orman, yaşasın hayat!**